

РЕЦЕНЗИЯ

на проект за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност Специална педагогика към ЮЗУ „Неофит Рилски“, Факултет по педагогика, Катедра „Педагогика“

- на тема: **Артдейности в корекционно-педагогическата работа с деца със специални образователни потребности**

Автор: Апостолия Еврипидис Хармани

Научен ръководител: доц. д-р Пелагия Терзийска

Рецензент: доц. д-р Даниела Спасова Боцева

Основание: Рецензията е изготвена в изпълнение на Заповед № 1123 от 21.06.2019 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски”, решение на ФС на Факултета по педагогика (Протокол № 7/17.06.2019г.) и на основание чл. 9 от ЗРАСРБ, чл. 30, ал. 3 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, чл. 4, ал. 3 от Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски”.

I. Данни за дисертанта

Апостолия Еврипидис Хармани завършва бакалавърска степен през 2012 г. в Университета в Ioannina, Гърция по направление „Философия, педагогика, психология“.

През 2014 г. придобива магистърска степен в Италия (Università degli studi di Roma Tor Vergata, ROME (Italy) по Master of Arts in school psychology-Dynamic Emotion-Empathy and Education, а през 2016 придобива втора магистърска степен в САЩ (Derby University, Derby (United Kingdom)) по Master of Science (MSc) in Integrative Counselling & Psychotherapy.

Допълнителни специализации:

Certificate in counselling and orientation (ASPAITE, VOLOS (Greece))

Професионална реализация:

- Mental Health Counselor and Psychotherapist (2014)
- Manager in Department in the Faculty of Education, counseling and European programs of the Association of Thessalian Enterprises and industries (2016-2018)

- Career consultant (2017-2018)
- Special educator Teacher (2018)
- Adult Educator (2018-2019)
- Special educator Teacher (2018-2019)

II. Данни за дисертацията и автореферата

Актуалността и дисертабилността на темата е обусловена чрез проучване на необходимостта от прилагане и включване на творчески дейности в хода на урока при деца със специални образователни потребности (СОП). Допускането на автора е, че по този начин ще се увеличи корекционно-педагогическото въздействие върху тези деца.

Докторантът предполага, че чрез проследяване динамиката на използване на художествените занимания при деца със СОП ще се установи приемственост при преподаване чрез изкуство в цялостния контекст на коригиращия процес.

Изследователското хрумване, че художествените дейности, като изобразителни, музикални и театрални, повлиявайки педагогически коригиращата работа на децата със СОП, обуславя и по-нататъшната приемственост на идеята за хармонизирането и плавното интегриране на същите в класната стая и в училището като цяло.

Дисертационният труд е с общ обем 495 страници, от които 210 основен научен текст и 285 страници приложения. Дисертационният труд е онагледен с 37 таблици и 26 диаграми. Дисертацията се състои от увод, три глави, обсъждане, изводи, библиография и приложения. Библиографската справка включва 244 литературни източника английски език, гръцки и български език, както и интернет ресурси.

В първа глава докторантът регламентира артпедагогиката като „автономно поле за научни изследвания“, а арттерапията през призмата на „психологични и педагогически еквиваленти и измерения“. Теоретичният анализ е насочен към концепциите за артпедагогика, арттерапия и художествени дейности, от две гледни точки - изкуство и наука. Представени са водещи приложни концепции и научни звена. Акцентът е насочен към обособяване на ясни разграничителни рамки чрез практическото приложение и функциониране на три идейни посоки.

Изложението продължава с разглеждането и идентифицирането на различни специфични образователни потребности при децата, произтичащите трудности от това и областите, в които тези трудности се проявяват.

Интерпретацията на научните текстове в първа глава ясно показва интереса и мотивацията на автора да насочи изследователските си търсения именно към корекционно-педагогическата работа при деца със СОП чрез използването на различни артдейности.

Втора глава е изцяло посветена на спецификите на корекционно-педагогическата работа с деца със СОП, но в контекста на артпедагогиката. Разграничени са педагогическите и психологическите фактори и параметри, свързани с индивидуалните особености на образователните потребности на детето със СОП. Авторското търсене на синтез е насочено към психологическите и педагогически параметри, които „регистрират“ напредъка в развитието на детето като цяло.

В трета глава са представени резултатите от проведеното изследване, насочено към артмодел за подобряване на корекционно-педагогическата работа с деца със специални образователни потребности. Дискусията е въз основа на задълбочен количествен и качествен анализ със съответната статистическа обработка.

Изследователското търсене налага обособяването на две групи като участници за реализиране на емпиричното изследване. Едната група е сформирана от учители на деца със СОП, а другата от родители на деца със СОП. Интересен яцент е изследването на ефектите от приложението на артмодела в корекционно-педагогическата работа с деца със СОП.

За постигането на целта, докторантът си поставя 4 задачи и 5 хипотези.

Основният инструментариум за изследване са два въпросника, съгласно обособените две изследователски линии:

- Въпросникът за учители се състои от 25 твърдения (виж стр. 239-249 – Приложение 1);
- Въпросникът за родители се състои от 26 твърдения (виж стр. 413-418 – Приложение 3).

Авторефератът обхваща и акцентира върху важните моменти от дисертационния труд и отразява резултатите от проведеното емпирично изследване.

III. Научни приноси

Научните приноси са общо 7 и са обособени в две групи – с теоретичен и приложен характер. Приносите с теоретичен характер, които авторът определя са три.

Основни приноси с теоретичен характер:

- Теоретичната база, свързана с характеристиките на деца със СОП е обогатена от гледна точка на техните възможности за обучение, чрез използване на специфични за тях инструменти и методи, които са полезни и подходящи за техния профил.
- Подобрена е теорията за използване на артдейности, особено при деца със СОП чрез развиване на ефективни начини на преподаване.
- Предлага се методология с доказана образователна ефективност по отношение на влиянието на артдейностите върху образованието и поведението на децата със СОП.

Основни приноси с приложен характер:

- Предложена е алтернатива на традиционното обучение, а именно чрез осъществяване на подходящи артзанимания в процеса на обучение на деца със СОП.
- Приложени са авторски артдейности, чието съдържание е адекватно от гледна точка на практическите намерения за увеличаване използването на артдейности, насочени към повишаване ефективността на корекционно-педагогическата работа с деца със СОП.
- Създаден е артмодел за прилагане в корекционно-педагогическата работа с деца със СОП.
- Учителите и специалистите могат да използват образователната и коригиращата ефективност на различните артдейности в обучението като стандарт за практическо приложение.

Направени са и три препоръки за практиката.

IV. Публикации

Апостолия Еврипидис Хармани популяризира резултатите от проведените изследвания по дисертацията в пет статии, 4 от които са в сборници от конференции и една статия е в „Стратегии на образователната и научната политика, кн. 6, 2018. Strategies for Policy in Science and Education, Volume 25, Number 6, 2018, ISSN 1314 – 8575 (Online) ISSN 1310 – 0270“. И петте статии са самостоятелни.

Публикациите по темата на дисертацията съответстват на количественото изискване от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности във ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Заключение

В заключение, смятам че предложеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за РАС в РБ, Правилника за неговото прилагане, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности във ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Убедено давам своята **положителна оценка** за дисертационния труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на Научното жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Апостолия Еврипидис Хармани** в област на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: 1.2. Педагогика, научна специалност „Специална педагогика“.

28.08.2019 г.

Изготвил рецензията:

/доц. д-р Даниела Боцева/